

Het Parool

De tragiek van het verval

Herman Gordijn: Overzichtstentoonstelling in Museum More

Het werk van Herman Gordijn zit vol gerimpelde vrouwenlichamen, uitdijende mannenbuiken, derderangs bordelen en bizarre kermisvoorstellingen. Maar hij maakte ook vervreemdende stadsgezichten.

Kees Keijer Kees Keijer • Uit de krant van vandaag

©Collectie Chassé Theater

Het oeuvre van Herman Gordijn (1932-2017) begint met een anekdote. Als jongen van een jaar of acht was hij een beetje aan het dwalen door zijn woonplaats Den Haag, op zoek naar een cadeau voor zijn moeder. Plotseling kwam Herman in een buurt terecht waar dames op leeftijd hun uiterste best deden om hun gerimpelde lichaam zo aantrekkelijk mogelijk aan de mannelijke passanten te presenteren. De jongen keek zijn ogen uit en verloor zijn onschuld, maar

bovendien moet daar - zo vertelde hij later - zijn verbeelding zijn ontwaakt. "Dat beschaafde gedoe in de buitenwereld tegenover die verboden sprookjeswereld heeft me altijd gefascineerd."

Gordijn overleed twee maanden geleden, in de aanloop naar een grote overzichtstentoonstelling van zijn werk in Museum More in Gorssel. De tentoonstelling kwam er toch. De bezoeker maakt er kennis met eigenzinnige schilderijen die wringen en schuren. Als jonge kunstenaar was hij meer gecharmeerd van het ongemakkelijke realisme van schilders als Otto Dix en Pyke Koch dan van het abstract expressionisme dat toen bij jonge kunstenaars populair was.

Al vroeg wordt het werk van Gordijn gedomineerd door dikke figuren met groteske koppen, door hangborsten in te kleine jurken en gerimpelde armen met klauwachtige handen. Mooiste voorbeeld: Hoer met cycloam, een schilderij uit 1959 waarvan hij later nog een veel grotere versie maakte. Gordijn schilderde alle onderdelen van het schilderij met evenveel aandacht, de rimpels in het decolleté van de hoofdpersoon zijn net zo gedetailleerd weergegeven als de trottoirtegels en de bakstenen van een muur op de achtergrond.

Vlijmscherpe blik

Echtpaar in tram uit 1956-57 ontstond nadat Gordijn eens in een tram in Den Haag zag hoe een vrouw zich daar steeds breder maakte. Haar echtgenoot werd daardoor in een hoek gedrukt, zonder dat hij protesteerde. Het schilderij, met een schuchtere man en een dominante vrouw, is een scherpe psychologische studie en getuigt van Gordijns vlijmscherpe blik.

Die nietsontziende kijk op de wereld kreeg nieuwe impulsen toen Gordijn op aanraden van vormgever en verzamelaar Benno Premesela eind 1959 naar Amsterdam verhuisde. Daar maakte de jonge schilder kennis met het 'nichtenleven' in de pisbakken van de stad. "Ik griezelde daar een beetje van," vertelde hij later. De combinatie van afschuw en fascinatie is bijvoorbeeld te zien

in een schilderij van een mannelijke figuur die staand voor een urinoir zijn geslachtsdeel tevoorschijn haalt. Zijn blauwe huid en gele haar maken hem tot een reptielachtig wezen.

Een zaal in Museum More is helemaal gewijd aan de monumentale portretten die Gordijn maakte van onder anderen actrice Charlotte Köhler (1969), oud-burgemeester van Amsterdam Ivo Samkalden (1979), acteur Ton Lutz (1985) en kunstverzamelaars Loek en Miep Brons (1988). In 1982 schilderde hij koningin Beatrix als een moderne, daadkrachtige vrouw in een onbestemde omgeving.

Verontrustende reeks

In de jaren negentig ging het roer om. Een aantal jaren daarvoor had hij het plan opgevat om een weinig flatteus groepsportret te maken van Amsterdamse stadsbestuurders, als afstraffing voor hun slechte beleid. Zijn haat-liefdeverhouding met de stad mondde uit in het Amsterdam-project, een serie van elf schilderijen en een groot drieluik, die in 1997 in het Amsterdams Historisch Museum werden tentoongesteld. Het is een verontrustende reeks, met een brandende tram (Van Baerlestraat), babylijkjes die uit de gracht geschept worden (Brouwersgracht) en geslachte varkens die aan de bovenlijn van de tram bungelen (Leidsestraat).

En ineens, we zijn dan bijna aan het eind van de tentoonstelling, duikt Arnon Grunberg op in het schilderij Hoer C uit 2013. Hij draagt een gele zwembroek en een kort, bordeauxrood jasje. Op Grunbergs schouders zit een schaars geklede vrouw. Haar rode jurkje rust op Grunbergs rode krullenbol. Ze staan erbij als een acrobatenduo, zij met haar armen triomfantelijk gespreid. Het schilderij werd gemaakt naar aanleiding van het gedicht Gratis is het woord niet dat Grunberg aan het begin van zijn carrière schreef. 's ochtends vroeg / ruikt de hals / van hoer C. / naar sardientjes / net een haven / na een hete dag'. Gordijn en Grunberg hebben inderdaad wel een paar gemeenschappelijke interesses.

Het laatste schilderij op de tentoonstelling doet denken aan het allereerste. Het is een bordeelscène, maar in het laatste schilderij kijken twee oudere vrouwen naar een mannelijke prostitué. De tragiek van het menselijk verval is opnieuw aanwezig. "Een oudere vrouw wil ook mooi gevonden worden, begeerd worden," zei Gordijn, "en dat vind ik iets dramatisch in de levens van mensen, dat mensen ouder worden, nog begeerd willen worden en zelf begeren en dat hun omhulsel dat niet meer toestaat."

Museum More, het privé museum voor realistische kunst in Gorssel, heeft een tweede locatie in de Achterhoek geopend, Kasteel Ruurlo.

Hier laat eigenaar Hans Melchers voornamelijk schilderijen zien van Carel Willink (1900-1983). Architect Hans van Heeswijk, die ook voor Museum More tekende, ontwierp een glazen brug over de kasteelgracht. Het interieur van het gebouw werd helemaal gerestaureerd, ook het eikenhouten parket met decoratieve inlegpatronen.

Het kasteel werd waarschijnlijk aan het begin van de veertiende eeuw gebouwd en is in de eeuwen daarna verbouwd en uitgebreid. Het was eeuwenlang in particulier bezit en deed van 1984 tot 2005 dienst als gemeentehuis van Ruurlo.

Hans Melchers, rijk geworden in de chemie, was altijd een fan van Willink, al had hij aanvankelijk maar een paar schilderijen van de kunstenaar. Daar kwam verandering toen hij in 2012 duizend kunstwerken uit de voormalige Scheringacollectie kocht, waaronder zo'n dertig Willinks. Ook daarna heeft hij nog schilderijen en werken op papier van Willink gekocht. Er hangen zo'n 45 schilderijen van Willink in Ruurlo en ongeveer tien in Museum More.

Ze stammen uit alle periodes van Willinks oeuvre, van een zelfportret dat hij op 18-jarige leeftijd schilderde tot zijn magisch-realistische werk met lege straten onder dreigende wolkenluchten. Klapstuk is het portret ten voeten uit van zijn derde vrouw Mathilde uit 1975. Het wordt geëxposeerd samen met de

zilverkleurige luipaardmantel die op het schilderij is afgebeeld, ontworpen door Fong Leng. Ook andere jurken van Fong Leng zijn te zien in het kasteel, net als foto's die Paul Huf van Carel en Mathilde Willink maakte.

Met meer dan 10.000 bezoekers in de eerste twee weken is de toeloop naar Kasteel Ruurlo veel groter dan verwacht. Dat is ook te merken aan de parkeerdrukke bij het kasteel. Tot grote woede van Hans Melchers heeft de gemeente boetes uitgedeeld voor foutparkeerders in de buurt van het volle parkeerterrein. De miljardair bood daarop aan om alle bekeuringen uit zijn eigen zak te betalen.

Herman Gordijn, Het niet-perfecte is perfect. T/m 1 oktober in Museum More, Gorssel.